

Archeologisch bureauonderzoek
locatie Joost Ivanghlaan 2 te Bergen,
gemeente Bergen (NH)
*concept-versie, ter beoordeling van
gemeente Bergen*

HOLLANDIA reeks 630

COLOFON

Hollandia reeks nr.	630 (<i>concept</i>)
Titel:	Archeologisch bureauonderzoek Joost Ivanghlaan te Bergen, gemeente Bergen (NH)
Toponiem:	Bergen - Joost Ivanghlaan
Gemeente:	Bergen (NH)
Onderzoeksmeldingsnr. Archis:	4040460100
Hoekcoördinaten:	- 109374/520495 - 109376/520456 - 109413/520457 - 109441/520497
Auteur:	N.C. Tuinman
In opdracht van:	Vastesteen Projectontwikkeling
Contactpersoon opdrachtgever:	Dhr. J. Terluin
Wetenschappelijke leiding:	P. M. Floore
Illustraties:	N.C., tenzij anders vermeld
Definitieve versie:	April 2017
Oplage:	6
ISSN:	1572-3151

© **HOLLANDIA** archeologen, Zaandijk 2017

HOLLANDIA archeologen

Tuinstraat 27a

1544 RS Zaandijk

☎ 075 - 622 49 57

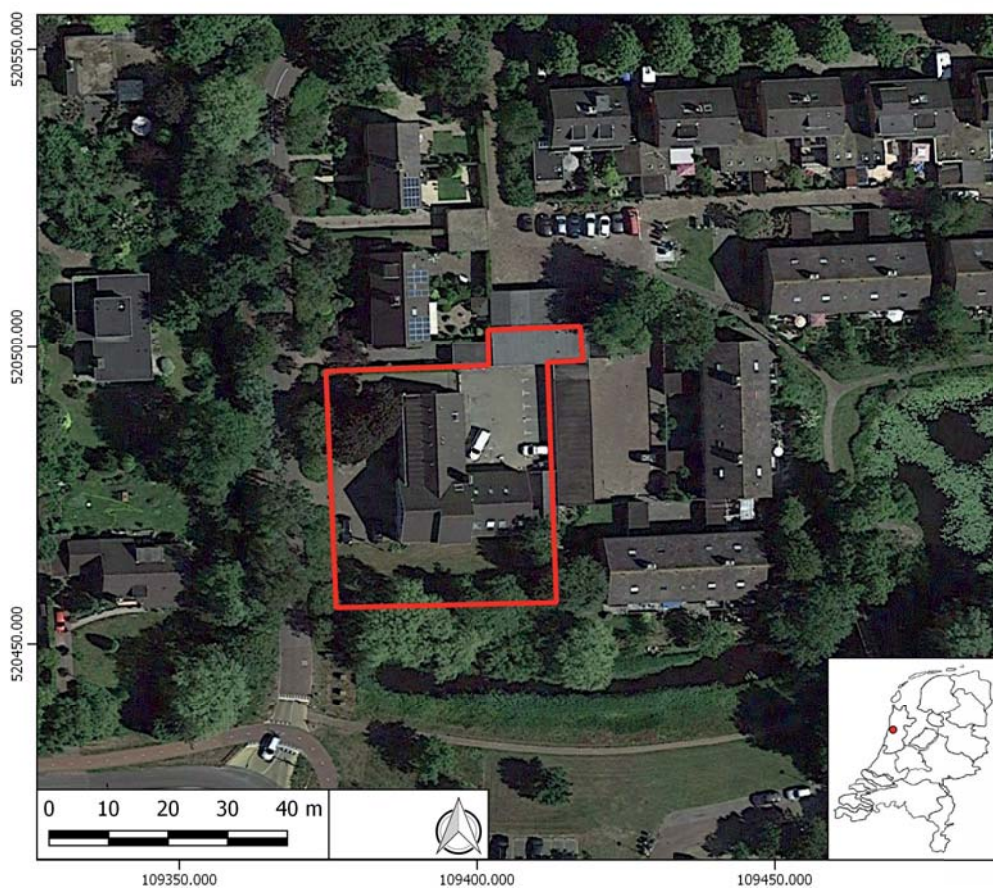
✉ info@archeologen.com

Inhoudsopgave

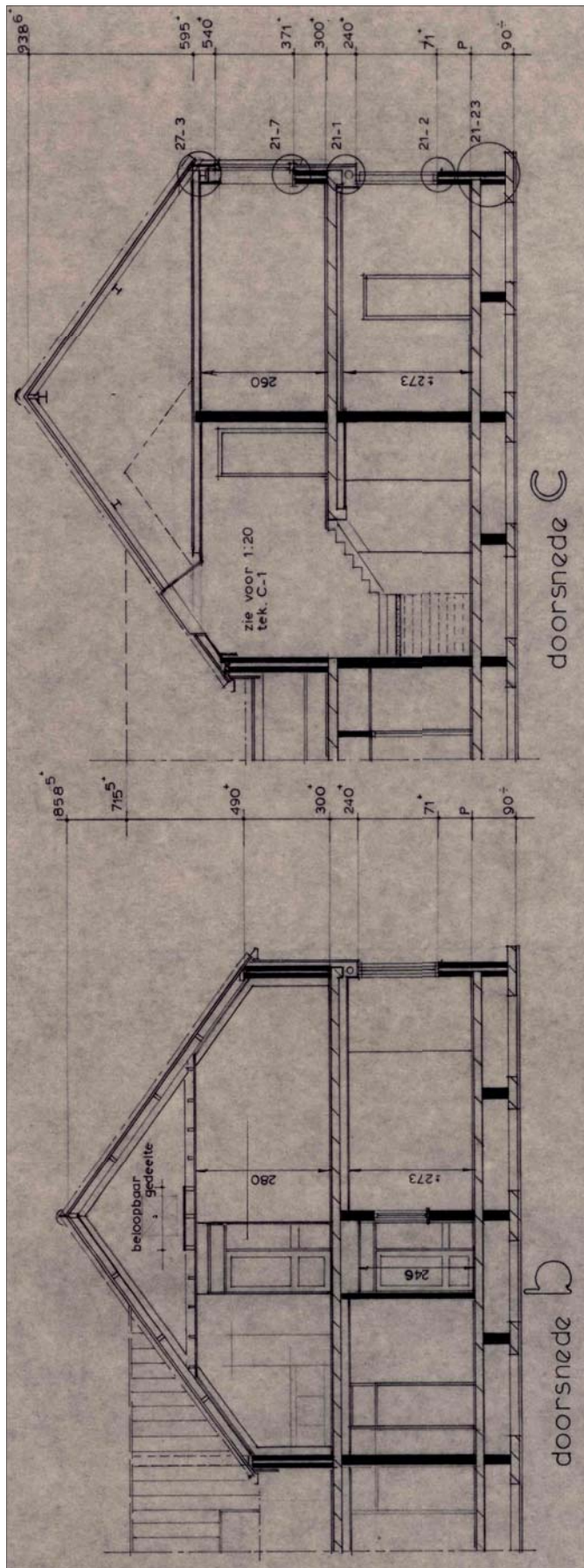
1. Inleiding	7
2. Onderzoeksgebied	9
3. Doel en methode	11
4. Landschaps- en bewoningsgeschiedenis	13
5. Specifieke archeologische verwachting	17
4. Conclusie en advies	19
Literatuur	20
Bijlagen	21

1. Inleiding

In maart 2017 heeft Hollandia archeologen in opdracht van Vastesteen Projectontwikkeling een archeologische bureauonderzoek uitgevoerd voor de planlocatie Joost Ivanghlaan 2 te Bergen, gemeente Bergen (NH) (afb.1). Aanleiding voor het onderzoek is de geplande herinrichting van het terrein, waarbij de bestaande bebouwing in de vorm en een politiebureau en enkele garageboxen zullen worden gesloopt. De nieuwbouw zal bestaan uit appartementen met mogelijk een ondergrondse parkeergarage. De hiermee gepaard gaande bodemingrepen vormen mogelijk een bedreiging voor het archeologisch bodemarchief. Dit bureauonderzoek brengt bekende archeologische, geomorfologische en bodemkundige gegevens van het plangebied en omgeving in kaart om in een vroeg stadium een zo nauwkeurig mogelijk beeld te vormen over de te verwachten archeologische resten.

Afbeelding 1. Overzicht van de locatie met het plangebied binnen het rode kader.

Afbeelding 3: Doorsnede van het oude politiebureau met de ligging van de funderingsbalken op 90 centimeter onder peil. Tekening afkomstig uit 1979. Niet op schaal. Bron: Bouwarchief gemeente Bergen.

2 Onderzoeksgebied

De hoekcoördinaten van het plangebied zijn: 109374/520495, 109376/520456, 109413/520457 en 109441/520497. Het terrein bevindt zich ten oosten van de oude dorpskern van Bergen. Het terrein is bebouwd. Het totale oppervlak van het plangebied bedraagt ca. 4.300 m². De ondergrond zal op de plek van de aan te leggen parkeergarage tot een diepte van ten maximaal 3,2 meter onder het huidige maaiveld worden ontgraven. Doordat de locatie van de garage en het oppervlak ervan nog niet vast staat dient het hele plangebied onderzocht te worden. Vooral nog wordt er uit gegaan van een garage met inrit met een oppervlakte van ca. 730m². Op de indicatieve kaart archeologische waarden (IKAW) ligt het plangebied in een zone met een hoge trefkans op het aantreffen van archeologische waarden. Binnen het plangebied bevindt zich geen archeologisch monument. Het onderzoeksgebied bevindt zich in een zone waarvoor geldt dat bij oppervlaktes groter dan 500m² en dieper dan 40 cm archeologisch onderzoek vereist is. Archiefonderzoek heeft aangetoond dat de fundering van het politiebureau bestaat uit funderingsbalken. De balken zijn aangelegd op een diepte van 90 centimeter onder het peil (afb.3).

Afbeelding 2: Het plangebied in het oranje, met binnen het rode kader de geplande nieuwbouw, binnen de groene lijnen de mogelijke locatie van de parkeergarage en in het blauw de bestaande bebouwing. Het noorden is boven, kaart is niet op schaal. Bron: Aangeleverd door opdrachtgever.

3 Doel en methode

Het doel van een bureauonderzoek is om aan de hand van bestaande bronnen informatie te verzamelen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een bepaald gebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden. Afhankelijk van de omvang van de werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het onderzoek en de vraagstelling (Welke archeologische waarden kunnen binnen het plangebied verwacht worden? En in hoeverre zullen de graafwerkzaamheden deze archeologische resten bedreigen?) zullen aanvullende gegevens verzameld dienen te worden.

Het bureauonderzoek resulteert in een rapport met een gespecificeerd verwachtingsmodel. Op basis van dit verwachtingsmodel wordt een (selectie)advies gegeven. Het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Schagen, kan hierop een (selectie)besluit maken ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek. Tevens kan door middel van het bureauonderzoek in een vroeg stadium in de planvorming rekening gehouden worden met aanwezige archeologische waarden in de bodem. Bij een bureauonderzoek worden, indien voorhanden, bronnen geraadpleegd die informatie verschaffen over de geologie en archeologie van het betreffende gebied. Onder andere wordt gebruik gemaakt van:

1. Kaartmateriaal, zoals bodemkundige, geomorfologische, geologische en historische kaartgegevens evenals beleidskaarten zoals gemeentelijke en provinciale verwachtingskaarten.
2. Gegevens omtrent eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het gebied uit de database van het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS3) van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).
3. Lokale contactpersonen van o.a. de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN).
4. Relevante geologische, historische en archeologische literatuur.

4. Landschaps- en bewoningsgeschiedenis

4.1 Genese van het landschap

(Uit Tuinman 2014)

Het onderzoeksterrein bevindt zich in jonge geologische afzettingen die pas tijdens het holoceen (ca. 9.500 v.Chr.) zijn ontstaan. De ondergrond van de onderzoeksterrein wordt vooral gevormd door de strandwalafzettingen en Oude Duinen. De strandwallen zijn gevormd tussen 6000 en 1500 v.Chr. en wijken af van normale strandwallen omdat ze in tegenstelling tot de normale strandwallen oost-west georiënteerd zijn. Deze staan dus haaks op de standaard orientatie van strandwallen hetgeen ze de benaming ‘haakwallen’ op heeft geleverd. De haakwallen zijn het gevolg van het voormalige zeegat van Bergen dat rond 4000 v.Chr. verzandde en waarvan de haakwallen de begrenzing vormden. Het onderzoeksgebied is gelegen op de flank van een van deze haakwallen.

Rond 2000 v.Chr. was er bij Bergen nog een open waterverbinding van de Noordzee met het land erachter. In die tijd bestond het landschap rondom Bergen uit een stelsel van brede krekken die onder invloed van de getijdenwerking tot ver in West-Friesland actief waren. Circa 1500 v.Chr. lijken het krekensysteem en het zeegat te verlanden en door de toenemende aanvoer van zand verplaatst de kustlijn zich steeds meer naar het westen. Grote, brede strandvlakten met lage duinen (de Oude Duinen) en daartussen natte zones vormen het beeld van het landschap. Na ongeveer 1000 n.Chr. begint de vorming van de Jonge Duinen. Door de sterke kusterosie worden grote hoeveelheden zand opgeblazen tot hoge, brede duinen waarbij hoogtes van 20 tot 50 meter worden bereikt en zo dus de oude duinafzettingen bedekken. De eerste bewoning vindt waarschijnlijk plaats vanaf de midden bronstijd. De start van de bewoning is mede afhankelijk van het opstuiven van duinen op de haakwallen. Het proces van het opstuiven van de duinen en het ontstaan van een milieu dat aantrekkelijk was voor menselijke bewoning heeft enige eeuwen geduurd. Aangezien de haakwallen van Bergen zijn gevormd tussen 6000 en 1300 v.Chr. kunnen hierop bewoningssporen uit de periode vanaf het neolithicum worden aangetroffen. Vanaf de middeleeuwen is permanente bewoning mogelijk geweest op de strandwallen in Noord-Holland, alsmede die van Bergen. Dit wordt ondersteund door de vele vondsten en restanten van middeleeuwse historische dorpskernen en gehuchten in Noord-Holland.

4.2 Bewoningsgeschiedenis en archeologische gegevens

De eerste vermelding van Bergen is in de goederenlijst van de Utrechtse Sint Maartenkerk rond 960 n.Chr. Bergen zelf is ergens in de vroege middeleeuwen ontstaan uit vier gehuchten. Deze gehuchten Oudburg, Zanegeest, Westdorp en Oostdorp kregen aan het eind van de 11e eeuw een centraal gelegen kapel, de Ruïnekerk, met daaromheen een kerkbuurt. De vier omliggende buurtschappen waren door middel van een eigen “doodweg” met de kerkbuurt verbonden (de Cock 1980, 215). De kerkbuurt nam een belangrijke plaats in binnen de samenleving, er bevonden zich een rechthuis, een pastorie, een herberg, een korenmolen en een smidse. De huidige Hoflaan aan is de oude 17e eeuwse doodweg van Westdorp. De weg heeft nu de historisch-geografische status ‘van waarde’, omdat deze lokale wegen kenmerkend zijn voor Kennemerland. De wegen zijn provinciaal en nationaal vrij zeldzaam. De naam werd veranderd in Hoflaan aan tijdens de aanleg van ’t Oude Hof in 1642. De Eeuwigelaan die toen werd aangelegd werd de nieuwe doodweg. Rond de vier gehuchten was in de middeleeuwen een geest gelegen. De geest was een akkerbouwcomplex, waarop de

inwoners van het gebied hun gewassen verbouwden. In de 20e eeuw is de geest van Westdorp bebouwd (Hoogendijk 2011).

Omdat Bergen vanaf circa 1280 een heerlijkheid was, is er vaak gespeculeerd over de vraag of er kastelen in Bergen hebben gestaan. Even ten zuiden van de Kerkedijk zijn de resten van het kasteel van Jan van Bergen – de eerste heer van Bergen – gevonden. Dit kasteel heeft er vanaf het einde van de 13e eeuw tot het begin van de 15e eeuw gestaan. Dit terrein staat bekend onder de naam Janswerf of Haalkensteijn (Médard 2009).

Op historisch kaartmateriaal, afkomstig uit 1655 van J. Blaeu is ter hoogte van het plangebied bebouwing zichtbaar (afb.4). Deze bebouwing bestaat uit een boerderij met windsingel. Op de kadastrale minuut (1811-1832) is eveneens bebouwing zichtbaar op dit perceel. In dit geval wordt in de aanwijzende tabellen vermeld dat het hier om een huis met erf gaat dat eigendom was van Cornelis Oldenburg (afb.5).

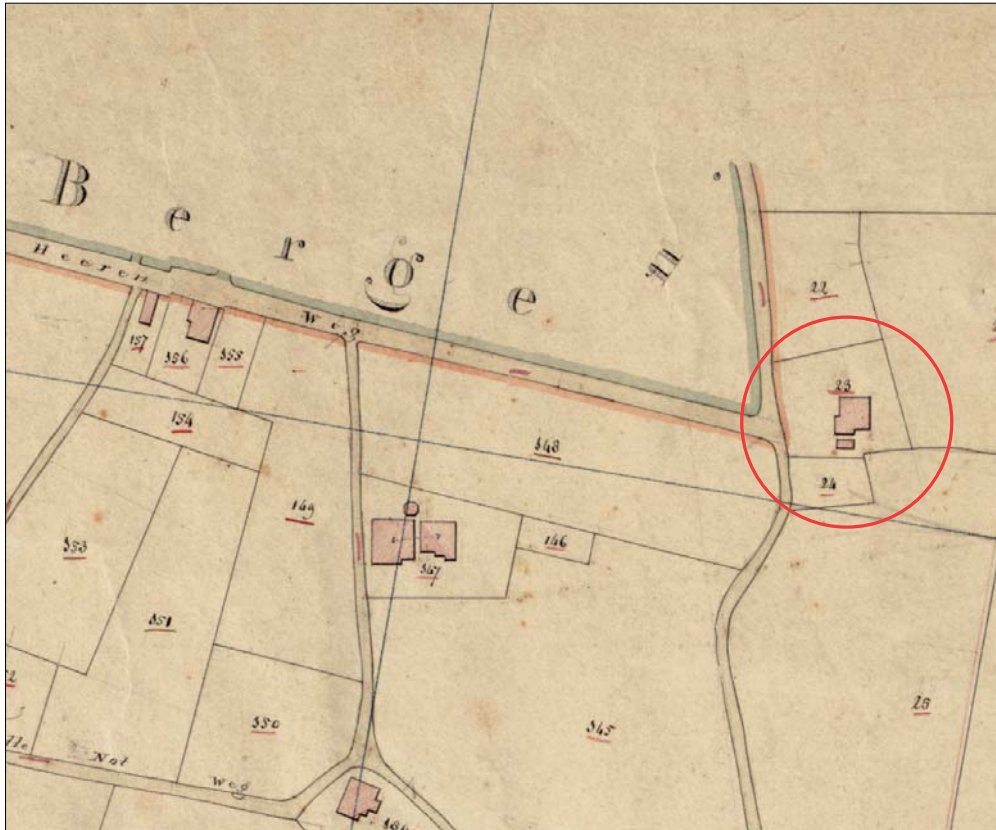
Ten zuidwesten van het plangebied is in 2008 een archeologisch onderzoek in de vorm van proefsleuven uitgevoerd aan De Haaf (Van der Heiden & Rebergen 2008). De vondsten die gedaan waren bestonden onder andere uit een 18e eeuwse sloot, laat middeleeuws steengoed en neolithische of bronstijd hoefafdrukken en kuilen (Van der Heiden & Rebergen 2008, 15-16).

Ten zuidoosten van het plangebied is aan het Zwin een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in 2008. Met dit onderzoek zijn kuilen uit de nieuwe tijd aangetroffen maar ook een paalkuil afkomstig uit de bronstijd (Van der Heiden & Rebergen 2008).

Verder naar het westen, in de historische dorpskern van Bergen is in 2002 een opgraving uitgevoerd door Hollandia archeologen. Dit onderzoek, met als toponiem De Rustende Jager, toonde bewoning aan op deze locatie vanaf de 12e eeuw (De Koning & Lange 2004).

Afbeelding 4. Uitsnede van kaart uit 1655 door J. Blaeu. Het plangebied ligt binnen de rode cirkel. Bebouwing is zichtbaar. Kaart is niet op schaal, het noorden is boven.

Afbeelding 5. Uitsnede van de kadastrale minuut (1811-1832). Het plangebied ligt binnen de rode cirkel. Binnen het plangebied wordt bebouwing weergegeven. Kaart is niet op schaal, het noorden is rechts.

5. Specifieke archeologische verwachting

De in dit hoofdstuk beschreven archeologische verwachting is in tabel 1 samengevat. Aan de hand van de geraadpleegde aardwetenschappelijke, historische en archeologische gegevens kan een archeologische verwachting voor het gebied worden opgesteld. Eerder uitgevoerd onderzoek en waarnemingen tonen aan dat er binnen het gebied al lange tijd sprake is van menselijke aanwezigheid. Bewoning in deze periodes vond overwegend plaats op de haakwallen en de randzone. De zandlagen en veenlagen direct onder de bouwvoor kunnen sporen bevatten uit de prehistorie tot en met de late middeleeuwen. Zoals aangetoond met het proefsleuvenonderzoek bij De Haaf kunnen op de haakwallen, waar het plangebied op is gelegen, sporen uit het neolithicum, bronstijd en de ijzertijd aanwezig zijn. De sporen bevonden zich bij dat onderzoek op ca. 1 meter onder het maaiveld en bestonden uit kuilen en pootafdrukken van koeien. Aan de hand van historisch kaartmateriaal is duidelijk geworden dat ter hoogte van het plangebied al vanaf het midden van de 17^e eeuw bewoning aanwezig is.

Periode	Verwachting	Diepte t.o.v. maaiveld	Omschrijving van de te verwachten resten
Prehistorie	middel-hoog	Mits veen aanwezig onder dit pakket.	Nederzettingssporen, ploegsporen, cultuurlagen, greppels, kuilen, begravingen, waterputten, aardewerk, natuursteen, gewei, voorwerpen van been, metaal, hout en leer, archeobotanisch materiaal.
Romeinse tijd	gemiddeld	In het zandpakket op het eventueel aanwezige veenpakket. Mogelijk direct onder de bouwvoor.	Nederzettingssporen, ploegsporen, cultuurlagen, greppels, sloten, kuilen, begravingen, waterputten, aardewerk, natuursteen, gewei, voorwerpen van been, metaal, hout en leer, archeobotanisch materiaal.
Middeleeuwen en Nieuwe tijd	hoog	In het zandpakket op het eventueel aanwezige veenpakket. Mogelijk direct onder de bouwvoor.	Nederzettingssporen, cultuurlagen, aanplempingslagen, kuilen, waterputten, aardewerk, glas, natuursteen, gewei, voorwerpen van been, metaal, hout en leer, archeobotanisch materiaal.

6. Conclusie en advies

Ten einde de archeologische waarde van het plangebied aan de Joost Ivanghlaan 2 te bepalen zijn de relevante historische en archeologische gegevens in kaart gebracht. Het plangebied ligt in een gebied dat volgens de indicatieve kaart archeologische waarde (IKAW) een hoge kans heeft op het aantreffen van archeologie. Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat direct onder de bouwvoor archeologische sporen en vondsten verwacht kunnen worden. Deze sporen dateren vermoedelijk vanaf de nieuwe tijd tot en met de Romeinse tijd. Hierbij zal het gaan om resten van bebouwing afkomstig van de boerderij en woning die zichtbaar zijn op de historische kaarten. Mogelijk zijn op grotere diepte nog sporen aanwezig afkomstig uit de prehistorie. Met de ontgravingsdiepte van 3,2 meter onder het huidige maaiveld zal de parkeergarage alle aanwezige archeologische niveaus doorgraven.

Advies

De werkzaamheden zullen tot op grote diepte de archeologische sporen vergraven. Vanwege de grote omvang en diepte van de parkeergarage worden archeologische vervolgstappen aangeraden. Geadviseerd wordt om als vervolgstap een archeologisch booronderzoek binnen het plangebied uit te laten voeren. Hiermee kan vastgesteld worden tot welke diepte de bodem intact is en of bijvoorbeeld een veenpakket aanwezig is. Aan de hand van de resultaten van de boringen kan vervolgens bepaald worden hoeveel archeologische niveaus aanwezig zijn binnen het plangebied en in welke mate deze bedreigd worden door de bouwplannen.

Literatuur

Cock, J.K. de, 1980. *Bijdrage tot de historische geografie van Kennemerland in de middeleeuwen op fysisch-geografische grondslag*. Arnhem.

Heiden M., van der & J. Rebergen, 2008. *Inventariserend veldonderzoek in plangebied De Haaf, gemeente Bergen* (Noord-Holland), Amsterdam.

Heiden M., van der & J. Rebergen, 2008. *Inventariserend veldonderzoek in plangebied 'Nieuwe Bergense School', gemeente Bergen* (Noord-Holland), Amsterdam.

Hoogendijk, T., 2011: Bureauonderzoek en archeologische begeleiding (ABbv), Bergen - Ruïnekerk, *Hollandia reeks 335*, Zaandijk.

De Koning J., & S. Lange, 2003. Archeologische waarnemingen op het terrein van de voormalige herberg 'De Rustende Jager', te Bergen, Noord Holland, *Hollandia reeks 22*, Zaandijk.

Médard, A., 2009. Inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen, museum Kranenburgh, Hoflaan 26, Bergen. *Hollandia reeks 258*, Zaandijk.

Tuinman, N.C., 2014. Archeologisch bureauonderzoek ten behoeve van de aanleg van natuurvriendelijke oevers in Bergen, gemeente Bergen, N-H, *Hollandia reeks 514*.

Websites:

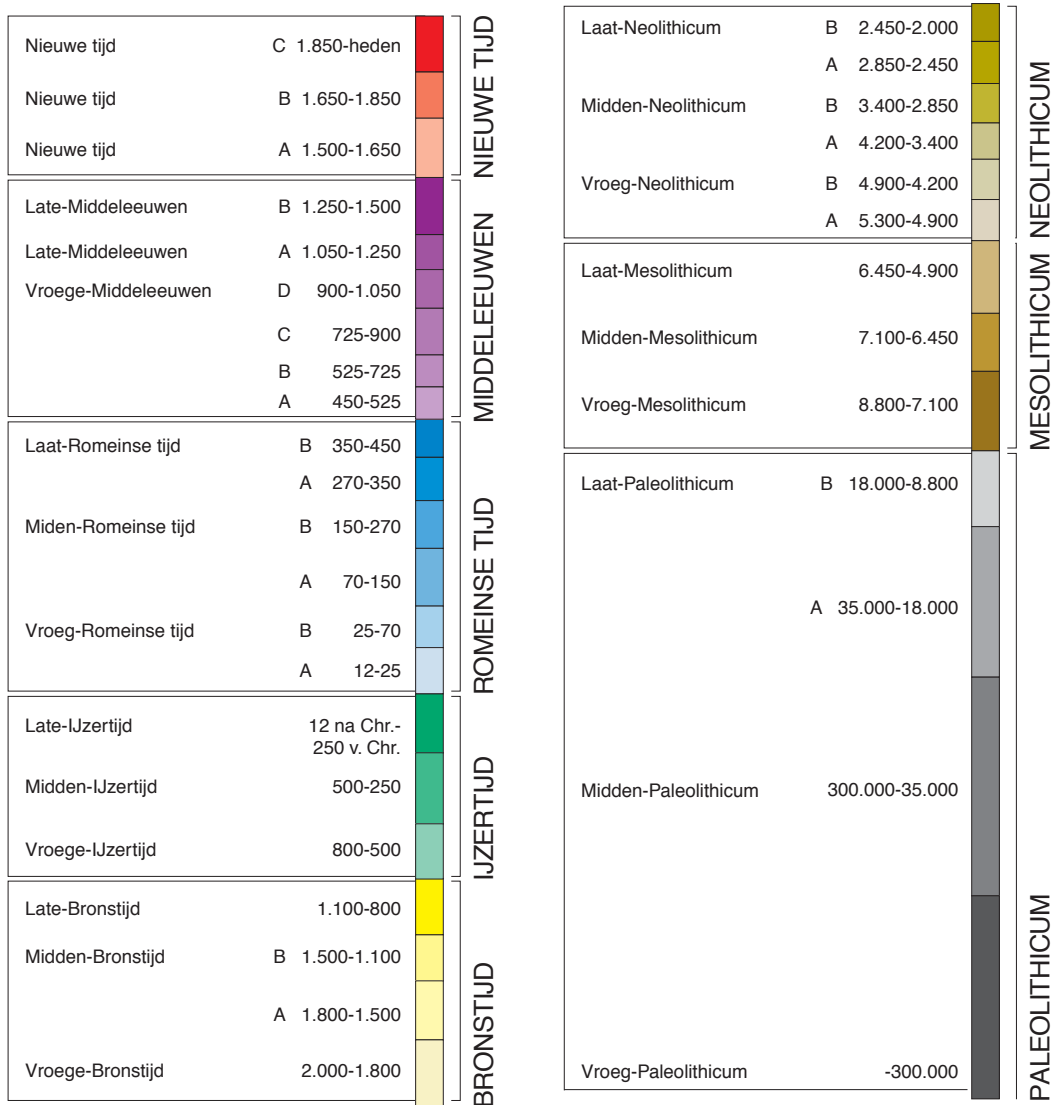
www.dinoloket.nl

www.zoeken.cultureelerfgoed.nl

Bijlagen

Inhoudsopgave

- Bijlage 1: Archeologische perioden
- Bijlage 2: Archeologische stappenplan

Bijlage 2: Archeologische stappenplan

In het “stappenplan archeologie” wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied.

Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gericht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijke-orderingsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RCE, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- * aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat. Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- * beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- * beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch geografische gegevens
 - o een korte impressie over de onstaansgeschiedenis van het landschap
 - o een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- * beschrijven bekende archeologische waarden
 - o archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RCE. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische escherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
 - o archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewonings-sporen uit het verleden;
- * beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden:
 - o aan de hand van de door de RCE ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische

- o verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch onderzoek in aanmerking;
- o aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- * rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gericht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA).

Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- * non-destructieve methoden: geofysische methoden ;
- * weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- * destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Nadere toelichting onderzoeksmethoden: 1 en 2: Bij non-destructieve methoden moet men denken aan elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden, eventueel in combinatie met remote sensing technieken.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek . Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven. Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermenswaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)